

DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR LOYIHALARIDA LOYIHA RAHBARIYATI
RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN MILLATLAR HAQIDAGI
TUSHUNCHALAR

Xushvaqto'v Suhrob Do'stmurod o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi 23-34 Loyiha boshqaruvi (Project management) guruh magistranti

suxrobbboyxushvaqto'v@gmail.com

Ilmiy rahbar: Yakubova S.S

PROJECT MANAGEMENT IN PUBLIC AND PRIVATE SECTOR PROJECTS
CONCEPTS OF DEVELOPED AND DEVELOPING NATIONS

Xushvaqto'v Suhrob Do'stmurod o'g'li

Academy of Banking and Finance of the Republic of Uzbekistan 23-34 Project management group master's student

sukhrobbboyxushvaqto'v@gmail.com

Supervisor: Yakubova S.S

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat va xususiy sektor loyihalarida loyiha rahbariyatining rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlardagi xususiyatlari tahlil qilinadi. Rivojlangan mamlakatlarda loyiha boshqaruvi texnologiya va innovatsiyalarga asoslangan bo'lsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda moliyaviy resurslar yetishmovchiligi, byurokratik to'siqlar va infratuzilma muammolari asosiy muammolar sifatida qayd etiladi. Maqolada davlat va xususiy sektorlarning turli maqsadlari va yondashuvlari tahlil qilinib, loyiha rahbariyatining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan vositalar ko'rib chiqiladi. Rivojlangan va rivojlanayotgan millatlarda loyiha boshqaruvi jarayonlaridagi farqlar va o'xshashliklar, ushbu jarayonlarga ta'sir ko'rsatuvchi omillar o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Loyiha boshqaruvi, davlat sektori, xususiy sektor, rivojlangan mamlakatlar, rivojlanayotgan mamlakatlar, loyiha rahbariyati, moliyaviy resurslar, infratuzilma, innovatsiyalar, byurokratiya.

Kirish. Rivojlangan va rivojlanayotgan millatlar orasidagi farqlar davlat va xususiy sektor loyihalarida loyiha rahbariyati jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Har ikki toifa mamlakatlarda loyiha rahbariyati, asosan, iqtisodiy sharoit, siyosiy barqarorlik, ijtimoiy ehtiyojlar va texnologik imkoniyatlarga bog'liq. Rivojlangan mamlakatlarda loyiha boshqaruvi jarayonlari ko'proq mukammal va samarali tizimlar asosida tashkil etilgan, bu esa innovatsiyalar va texnologik yutuqlarni tezkor qo'llash imkonini beradi. Masalan, ilg'or loyiha boshqaruvi dasturlari va metodologiyalari, shuningdek, kuchli infratuzilma va malakali kadrlar mavjudligi rivojlangan mamlakatlarda loyiha muvaffaqiyatini oshiradi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda loyiha rahbariyati jarayonlari ko'proq qiyinchiliklarga duch keladi. Moliyaviy resurslar yetishmovchiligi, byurokratik to'siqlar,

infratuzilmaning sustligi va tajribali mutaxassislarining yetishmasligi kabi muammolar loyiha rahbariyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu mamlakatlarda loyiha rahbariyati ko'pincha mahalliy resurslar va xalqaro yordamga tayanadi, bu esa loyiha jarayonlarida moslashuvchanlikni va ijodkorlikni talab qiladi.

Ushbu maqola loyiha rahbariyatining davlat va xususiy sektorlardagi o'rnini chuqur tahlil qilib, rivojlanayotgan va rivojlangan mamlakatlar sharoitlaridagi farqlarni o'rganadi. Shuningdek, loyiha boshqaruvi yondashuvlaridagi o'xshashliklar va farqlarni aniqlash orqali samarali loyiha rahbariyatini ta'minlash uchun muhim tamoyillarni keltirib chiqaradi. Bunday tahlil loyiha rahbariyati amaliyotidagi asosiy omillarni va muvaffaqiyatga erishish yo'llarini aniqlashga yordam beradi, bu esa loyiha boshqaruvi jarayonlarini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi kunda dunyoda davlat-xususiy sherikchilik g'oyasi ancha keng tarqalganligi hech kimga sir emas. Britaniya moliyaviy xizmatlari eksportini qo'llab-quvvatlash bilan shug'ullanadigan London xalqaro moliya xizmatining hisobotiga ko'ra, dunyoning 60 dan ortiq mamlakatlari davlat-xususiy sherikchilik loyihalarini ishlab chiqishgan. Xorijiy mamlakatlarda davlat-xususiy sherikchilikni qo'llash sohalari juda xilma-xildir. Hamkorlar o'rtasidagi sheriklik (hokimiyat organlari va biznes) turli tuzilmalar doirasida har xil ko'lamdagi vazifalar va kompetensiyalar bilan amalga oshirilishi mumkin.

S. V. Shishkina, M. Ya. Mirkina va boshqalar. Rossiya olimlari asarlarida "DXSh" atamasi quyidagicha izohlanadi: "Davlat-xususiy sheriklik davlat va xususiy sektor o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning huquqiy jihatdan mustahkamlangan shaklidir. Davlat va xususiy mulk, muassasalar va korxonalar tomonidan iqtisodiy faoliyatning keng doirasi bo'yicha ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish maqsadida amalga oshiriladigan va ko'rsatiladigan xizmatlar".

V. G. Varnavskiy ichki iqtisodiy nazariya va amaliyotda DXSh talqinlarining ko'pligini quyidagi holatlar bilan izohlaydi:

1) mavzuning xiralashishi, chegaralarning noaniqligi va zamonaviy iqtisodiyotning DXSh kabi murakkab hodisasini belgilaydigan me'yoriy-huquqiy bazaning cheklanganligi;

2) DXSh hozirda nisbatan yangi hodisa sifatida harakat qilmoqda.

Shundan kelib chiqqan holda, V. G. Varnavskiy davlat-xususiy sheriklik ta'rifini beradi: DXSh – bu davlat va kommunal mulk ob'ektlariga, shuningdek davlat va munitsipal organlar, muassasalar va korxonalar tomonidan bajariladigan va ko'rsatiladigan xizmatlarga nisbatan davlat va xususiy sektor o'rtasidagi o'zaro ta'sir shaklini birgalikda moliyalashtirish va xatarlarni taqsimlashni o'z ichiga olgan ma'lum muddatga qonuniy ravishda mustahkamlangan".

Iqtisodiy o'sish va aholining o'sishi davlatdan yo'l tarmog'ini tegishli ravishda rivojlantirishni, energiya quvvatini oshirishni, yangi suv ta'minoti va chiqindilarni qayta ishlash ob'ektlarini qurishni, bu sohalarda turli xil imtiyozli kreditlar joriy qilishni va boshqalarni talab qildi.

Buyuk Britaniyada 1980-yillarda qabul qilingan xususiy moliya modeli 2018-yilda bekor qilinmaguncha, o'z faoliyati davomida 56 milliard funt sterlingga yaqin xususiy investitsiyalar bilan 700 dan ortiq DXSh loyihalarini jalb qildi. Mamlakat G'aznachiligi

2028 yilgacha infratuzilma rejasini tasdiqladi, unda 600 milliard funt sterling miqdoridagi investitsiyalar ko'zda tutilgan, shundan 50 foizi DXSH orqali jalb qilinishi kerak. 2017-2021 yillarda Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, Buyuk Britaniya 2000 dan ortiq loyihalarga ega bo'lgan infratuzilmada loyihalar soni va jalb qilingan mablag'lar hajmi bo'yicha Yevropa bozorida yetakchilardan biri hisoblanadi. Bu davrda umumiy qiymati qariyb 7,5 milliard yevroga teng 30 dan ortiq loyiha amalga oshirildi.

Qo'shma Shtatlarda Federal hukumat DXShlarni rivojlantirishda faol rol o'ynadi. Masalan, AQSh transport departamenti shtat hukumatlariga ham, mahalliy hokimiyatlarga ham transport DXShlarini rivojlantirish uchun moliyaviy yordam ko'rsatadi. Shuningdek, u transport loyihalarini amalga oshirishga yordam beradigan qo'shma korxonalar yaratish uchun xususiy kompaniyalar bilan ishlaydi.

Kanadada DXSh turli sxemalar bilan ifodalanadi, ularga ko'ra joriy davrda umumiy qiymati qariyb 110 milliard AQSh dollariga teng 250 dan ortiq yirik infratuzilma loyihalari boshlangan va bu loyihalardan davlat g'aznasiga byudjet daromadlari har bir investitsiya qilingan dollar uchun Loyiha 3,6 AQSh dollarini tashkil etadi. Hozirda Kanadaga investitsiya qilish bo'yicha yirik infratuzilma rejasini amalga oshirilmoqda, kelgusi 12 yil ichida ijtimoiy infratuzilmaga jami 187 milliard dollar sarmoya kiritiladi.

Xitoyda 2014 yildan 2022 yil aprel oyigacha ma'lumotlar bazasiga jami 10304 ta loyiha kiritilgan bo'lib, ularda 16,4 trillion yuan sarmoya kiritildi, jami 7835 ta loyiha imzolandi, 12,9 trln. 8,3 trillion yuan sarmoyasi bilan qurilishni boshladi va ish stavkasi (qurilish loyihalariga investitsiyalarning kutubxonaga kiritilgan loyihalarning umumiy investitsiyalariga nisbati 50,6% ni tashkil qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda loyiha rahbariyati bo'yicha farqlar, davlat va xususiy sektorlarning turli yo'nalishlarida loyihalarni boshqarish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Har ikki toifada ham loyiha boshqaruvi yondashuvlarining o'ziga xos jihatlarini chuqur o'rganish va amaliyotda qo'llash zarurati mavjud.

DXShdan foydalanish dunyoning ko'plab mamlakatlarida infratuzilmani rivojlantirish va davlat xizmatlarini ko'rsatishda muvaffaqiyatli yondashuv bo'lib kelmoqda. O'zbekiston DXShlar uchun huquqiy bazani yaratishda sezilarli yutuqlarga erishdi va o'z oldiga DXSh sektoridagi ishtirokni oshirish bo'yicha katta maqsadlar qo'ydi. To'g'ri siyosat, me'yoriy hujjatlar va imtiyozlar bilan O'zbekistondagi DXShlar xususiy sektor mablag'lari, tajriba va texnologiyalarni jalb qilish hamda infratuzilmadagi bo'shliqni tugatishga yordam berish imkoniyatiga ega. Biroq, O'zbekistonda davlat-xususiy xususiy hamkorlikning to'liq afzalliklarini ro'yobga chiqarish uchun hukumat yaxshi investitsiya muhitini ta'minlash, xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish, aniq va shaffof me'yoriy-huquqiy bazani yaratishda davom etishi kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Kerzner, H. (2017). Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Control. Wiley.
2. Kloppenborg, T. J., & Opfer, W. A. (2002). The Project Management Lifecycle: A Complete Step-by-Step Methodology for Initiating, Planning, Executing, and Closing a Project. Project Management Institute.
3. World Bank. (2020). Project Management in Development: A Guide for Practitioners. World Bank Publications.
4. Meredith, J. R., & Mantel, S. J. (2011). Project Management: A Managerial Approach. Wiley.
5. Pinto, J. K. (2016). Project Management: Achieving Competitive Advantage. Pearson.
6. Khan, A. R., & Wadhwa, M. (2018). Comparative Analysis of Project Management Practices in Developing and Developed Countries: A Case Study Approach. International Journal of Project Management, 36(3), 463-474.